

УДК 378.147:811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.20>

СПЕЦИФІКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

SPECIFICITY AND METHODOLOGY OF TEACHING ENGLISH TO STUDENTS OF NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES

Гаєва П.О.,

*orcid.org/0000-0002-2017-3430**викладач кафедри гуманітарного спрямування
Національного технічного університету України*

У статті розглядаються особливості викладання англійської мови для студентів нефілологічних спеціальностей. У публікації розкриті особливості вирішення проблемних питань з навчання англійської мови студентів, в яких англійська мова не є профільною. Відзначено, що студенти, вивчаючи англійську мову, переважно сприймають предмет з допомогою різних схем, таблиць, діаграм тощо. Такий метод важливо використовувати під час навчання в дистанційних умовах.

Представлений аналіз нормативних документів, в яких наявні вимоги до рівня та обсягу знань студентів. Відзначено, що сучасні методи навчання включають створення атмосфери, в якій студент почувається комфортно та невимушено, стимулюють його інтереси, розвивають прагнення практичного використання англійської мови; спонукають студентів нефілологічних спеціальностей доторкнутися до своїх емоцій та почуттів; стимулюють їхнє мовлення та творчі здібності; активізують уміння аналізувати в процесі вивчення англійської мови; навчають студентів самостійно працювати над мовою на рівні її фізичних, інтелектуальних та емоційних можливостей; пропонують різні види роботи на практичних заняттях: індивідуальну, групову, колективну, стимулюючу активність, самостійність та творчість студентів.

Описано активні та пасивні методи навчання. Активні методи навчання стимулюють пізнавальну активність студентів, вони ґрунтуються на діалозі, який включає вільний обмін думками про можливі рішення та характеризується високим рівнем активності студентів.

Уточнені переваги використання методу проєктів під час навчання англійської мови. Особливість полягає у тому, що в процесі роботи над проєктом відповідальність за навчання лежить на студенті як особистості та як членові команди проєкту. Відзначено, що найкраще використовувати проєктний метод на завершених вивчення теми. Він формує здатність логічно мислити, удосконалює мовні навички студентів.

Ключові слова: методи викладання, технології викладання, заклад вищої освіти, студенти нефілологічних спеціальностей, проєктна діяльність.

The article deals with the peculiarities of teaching English for students of non-philological specialties. The publication reveals the peculiarities of solving problematic issues of teaching English to students in which English is not specialized. It is noted that students studying English mainly perceive the subject through various schemes, tables, etc. This method is important to use during distance learning.

The analysis of normative documents in which there are requirements for the level and volume of knowledge of students is presented. It is noted that modern teaching methods include: creating an atmosphere in which the student feels comfortable and at ease, stimulates his interests, develops the desire for practical use of English; encourage non-philological students to touch their emotions and feelings; stimulate their speech and creative abilities; activate the ability to analyze and are active in the process of learning English; teach students to work on their own language at the level of its physical, intellectual and emotional possibilities; offer different types of work in practical classes: individual, group, collective, stimulating activity, independence and creativity of students.

Active and passive learning methods are described. Active learning methods stimulate the cognitive activity of students, they are based on a dialogue that includes free exchange of opinions about possible solutions and is characterized by a high level of student activity.

The advantages of using the project method in teaching English are clarified. The peculiarity is that in the process of working on the project, the responsibility for learning lies with the student as an individual and as a member of the project team. It is noted that it is best to use the project method at the end of the study of the topic. It forms a shade of logical thinking, improves the language skills of students.

Key words: teaching methods, teaching technologies, higher education institution, students of non-philological specialties, project activity.

Постановка проблеми. Навчання іноземних мов в Україні здійснюється з урахуванням основних досягнень європейських країн у цій галузі та відповідно до таких документів Ради Європи, як «Двомовна освіта: основні стратегічні цілі», «Європейські рекомендації з викладання мов: навчання, викладання. Оцінка», «Портфоліо з європейської мови», «Адаптація мовних тестів до Загальноєвропейських компетенцій володіння іноземною мовою» та вимог до європейських тестів. Зміни у структурі міжнародних відносин допомагають переосмислити мету вивчення іноземних мов у вищій школі, формування додаткової мотивації до оволодіння іноземною мовою як мовою міжнародного спілкування. В оновленні всіх соціальних аспектів та розширенні міжнародних відносин з урахуванням стратегічної мети нашої країни – інтеграції в європейське співтовариство, об'єктивного рівня професійної підготовки майбутніх фахівців підкріплюється вихованням їхніх професійних та особистісних якостей, серед яких особливу вагу мають розвинені навички міжкультурного спілкування.

Обов'язковим фактором навчання іноземної мови в Україні є підготовка виняткової програми, яка враховує специфіку вибраної студентом спеціальності. Викладачі повинні враховувати професійні нахили студентів та відповідно складати навчальну програму. Важливо пам'ятати, що студенти нефілологічних спеціальностей відвідували університети для здобуття освіти за фахом, тому вивчення мов не є для них пріоритетом і повинно мати свою специфіку. На цьому тлі необхідно інтегрувати набуття навичок та знань іноземної мови у відповідні предмети [1].

Студенти переважно сприймають предмет з допомогою різних схем, таблиць, діаграм тощо. Вони застосовують цей метод для освоєння профільних дисциплін і виконання домашніх завдань, тому викладач повинен мати певні навички у цій галузі й витратити час на підготовку додаткових матеріалів.

Для студентів нефілологічних спеціальностей характерний дискурсивний характер поведінки на практичних заняттях, неточність формулювань та уникнення чітких відповідей на запитання.

Тут важливою є здатність учителя розвивати в них уміння аналізувати певні події, розуміти їхні масштаби, порівнювати ці випадки та передбачати, чого очікувати в результаті. Найчастіше студенти цього напрямку використовують різні онлайн-ресурси, оскільки інформація там постійно оновлюється в режимі реального часу, а знання останніх новин є обов'язковим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На думку провідних вітчизняних учених (В. Андрущенко, П. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, Г. Онкович, В. Редько та ін.), якість вищої освіти нині багато в чому залежить від рівня володіння іноземною мовою випускників ЗВО. Нині дедалі більше уваги приділяється аспектам вивчення іноземних мов як мови професійного спілкування. Навчання іноземної мови у професійних цілях висвітлюється у публікаціях таких авторів, як: О. Поляков, Н. Гальскова, А. Уотерс, Т. Хатчінсон, О. Іконя, В. Борщівецька, А. Гордєєва, Т. Корж, Г. Ринюк, Т. Каменєва, Л. Личко, Ю. Манько, І. Яльник, Н. Дегова, О. Єстрашук, О. Серєда, В. Соколов та інші. Однак рівень володіння іноземною мовою випускниками не завжди відповідає сучасним вимогам, що перешкоджає успішному працевлаштуванню у майбутньому. Щоб іти у правильному напрямку, необхідно переймати досвід інших країн, адже рівень освіти та розвитку перевищує показники України. Досвід європейських країн відображено у роботах таких науковців, як Г. Гринюк, О. Мисечко, О. Івашко, О. Максименко, Л. Морська, Т. Вакалюк, С. Ніколаєва, О. Петрашук, О. Першукова.

Постановка завдань:

- 1) описати сучасні методи навчання англійської мови студентів нефілологічних спеціальностей;
- 2) розкрити сучасні технології навчання англійської мови студентів нефілологічних спеціальностей;
- 3) представити методологію викладання англійської мови студентів нефілологічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Сучасні методи навчання включають створення атмосфери, в якій студент відчувається комфортно і невимушено, стимулюють його інтереси, розвивають прагнення

до практичного використання англійської мови; спонукають студентів-нефілологічних спеціальностей доторкнутися до своїх емоцій та почуттів; стимулюють їхні мовлення та творчі здібності; активізують уміння аналізувати та бути активними у процесі вивчення англійської мови; навчають студентів самостійно працювати над мовою на рівні її фізичних, інтелектуальних та емоційних можливостей; пропонують різні види роботи на практичних заняттях: індивідуальну, групову, колективну, стимулюючу активність, самостійність та творчість студентів.

Основним методом навчання іноземної мови є комунікативний метод. У процесі комунікативного навчання студенти набувають комунікативної компетенції – вміння використовувати мову залежно від ситуації. Вчитися спілкуватися в процесі спілкування. Для досягнення мети комунікативної компетентності педагог має використовувати найсучасніші методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Переваги комунікативного методу полягають у тому, що студенти покращують свої розмовні навички та долають страх зробити помилку. Однак недоліком є відсутність уваги до якості мови. Слід зазначити, що у практиці навчання студентів нефілологічних спеціальностей, крім традиційних методів навчання, поширені й активні методи навчання.

Активні методи навчання стимулюють пізнавальну активність студентів, вони засновані на діалозі, що включає вільний обмін думками про можливі рішення та характеризується високим рівнем активності студентів. Таке навчання зазвичай вважається «найкращою практикою викладання» у сучасному університеті. Інтерактивні методи засновані на взаємодії викладача та студентів, прямому міжособистісному спілкуванні англійською мовою, найважливішою характеристикою якого є здатність студентів «брати на себе роль іншого» і представляти себе єдиним цілим, посідають важливе місце в цій дії. Партнер сприймає групу комунікаторів і, відповідно, бере участь у розмовній ситуації, вибудовуючи власні мовні дії. Взаємодія у режимі вчитель–студент, студент–студент характеризується високою інтенсивністю професійного спілкування між учасниками, зміною форм викладу дидактичного матеріалу. Підвищувати рівень мотивації до вивчення англійської мови в освітній установі за допомогою професійного спілкування – рольових ігор, які залучають до інтерактивних занять студентів. Слід пропонувати неформальний стиль спілкування, можливість об'єктивно оцінити свої комунікативні навички. Такий спосіб

роботи збільшує частку розмовної мови у системі практичних занять. Впровадження інтерактивних форм та методів передачі іншомовної професійної компетенції потребує цілеспрямованого вироблення вчителями чітких інструкцій, підготовки до постійного оновлення лінгвістичного ресурсу для спілкування [9, с. 300].

Інноваційні технології навчання мають бути орієнтовані на особистість та створювати умови для самовираження та розвитку, у яких прагнення постійно оптимізувати процес навчання з урахуванням особливостей інформаційного суспільства потребує нових технологій навчання. Використання інтерактивних технологій – не самоціль, а засіб створити атмосферу дружелюбності та розуміння, усунути почуття страху та незахищеності, подолати мовний бар'єр, спробувати зробити студентів більш розслабленими та успішними, підвищити свої творчі здібності, показати навички. Досить часто використовується проєктний метод, який завершує вивчення кожної теми розмови протягом навчального року та демонструє не лише мовні навички кожного, а й його здатність творчо мислити. У процесі роботи над проєктом відповідальність за навчання лежить на студенті як на окремій людині та як на члені проєктної групи. Головне, щоб студент визначив, яку інформацію міститиме проєкт і в якому вигляді він буде представлений. Результатом проєктної роботи студентів є розвиток творчого мислення, набуття навичок самостійної та групової роботи, демонстрація та пояснення матеріалу. Використання інтерактивних форм і методів навчання у процесі систематично і логічно виправдане, помітне місце посідають рольові ігри, інсценування, групові дискусії тощо. Ці види робіт особливо ефективні на завершальному етапі роботи з певною темою. Відданість зміцнює особистісну та комунікативну спрямованість навчання, стимулює творчі здібності студентів та створює реальні умови для практичних результатів навчання. Будь-яка інтерактивна технологія вимагає попереднього обмірковування та навчання студентів для роботи з цією технологією [9, с. 300].

Інтерактивне навчання потребує зміни структури організації студентів, а також зміни часу підготовки як для студентів, так і для вчителів. У таких умовах інтерактивні методи допомагають, з одного боку, ефективніше організувати комунікативну та пізнавальну діяльність студентів, з іншого – засвоїти стратегії навчання та виробити власний ефективний стиль пізнавальної діяльності. Останні кілька десятиліть роль інформаційних технологій у процесі значно зросла.

Використання комп'ютерних вправ є дуже ефективним, як показують методичні дослідження в цій галузі. Г. Чекал та Г. Коваль розглядають комп'ютерні вправи для цієї мети як засіб подання інформації, для перевірки, оцінки та коригування успішності студентів нефілологічних спеціальностей, а також для управління навчальною та пізнавальною діяльністю в ході індивідуальної траєкторії навчання. Використання комп'ютерів на практичних заняттях у вивченні англійської мови розкриває резерви навчального процесу, особистість студента, підвищує педагогічні навички вчителя. Виконання комп'ютерних програм сприяє підвищенню професійного рівня майбутнього фахівця та забезпечує сприйняття інформації через зорові та слухові канали, дозволяє навчати та контролювати навчання у різних режимах самостійного пошуку та на різному рівні складності. Використання комп'ютера є доречним у вивченні мови та мовних матеріалів з іноземної мови, а також у разі тестування для перевірки рівня знань та навичок іноземних мов. Інформаційні технології – основний засіб інтерактивного навчання [6, с. 23–24].

Сучасні навчальні посібники та широкий спектр інформації дозволяють вчителю застосовувати проблемно-орієнтоване навчання в індивідуальному ритмі студентів, контролювати успіх за допомогою нових інтерактивних методів і тим самим урізноманітнити власні педагогічні технології. Найкращі технології для навчання інтерактивними методами – це інтелект-карта, схематичне уявлення думки автора, яку ви можете використовувати для програмування майбутнього повідомлення, блог, тобто вебсайт, який дозволяє розміщувати професійно орієнтовану інформацію, публікувати теоретичні та практичні пошуки для передачі поглядів та досвіду, спілкування, коментування та редагування, вікі (вікі), що заснована на середовищі супертексту та дозволяє систематизувати, змінювати, редагувати, доповнювати професійну інформацію у письмовій формі та оцінювати її. Ці технології інтегруються у навчальний процес та стають його невід'ємною частиною. Лексична компетенція – це невід'ємна частина комунікативної компетенції, без набуття якої повноцінне спілкування неможливе.

Важливість формування цього аспекту компетенції підкреслюється в дослідженнях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, таких як І. Берман, Н. Вишнякова, Р. Картер, М. Маккарті, М. Льюїс, Л. Тейлор, І. Нейшн та ін. Зокрема, вони досліджували процес функціонального оволодіння лексику студентами нефілологічних спеціальностей

з урахуванням закономірностей мовної генерації, досліджували способи та засоби розкриття значення іноземних слів, проаналізували лексичний механізм у різних видах мовної діяльності.

Пошук способів оптимізації навчального процесу перед викладачами та університетами полягає у створенні ефективного методу розвитку навичок володіння іноземною мовою у студентів, які не володіють мовою. Для визначення рівнів сформованості іншомовної компетенції слід зазначити, що вивчення іншомовної лексики варіюється від набуття знань та розвитку певних лексичних навичок до розвитку вторинних мовних навичок у вигляді поліпшення словникового запасу [8, с. 414].

В Україні викладання мови визнано однією з найважливіших складових частин вищої освіти. Без знання іноземних мов неможливо реалізувати соціальну та професійну мобільність людини. Нині суспільство почало усвідомлювати принципово нову роль мовної освіти у сучасному інформаційному світі. Один із основних постулатів загальноєвропейських рекомендацій з викладання мов полягає в тому, що «тільки найкраще володіння сучасними європейськими мовами може полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами, щоб підтримати європейську мобільність, взаєморозуміння та співпрацю, а також щоб уникнути забобонів та подолання дискримінації» [2, с. 17]. Відповідно до цих рекомендацій щодо рівня володіння іноземною мовою студенти університету повинні «мати можливість вільно говорити без значної кількості часу, щоб знайти відповідну мову в процесі досягнення соціальних, академічних та професійних цілей» [2, с. 24].

У контексті рекомендацій Ради Європи учень розглядається як одиниця, яка встановлює мету навчання, і вчитель вибирає для неї стратегію досягнення цієї мети. У рекомендаціях наголошується, що мовні навички є основою та інструментами для досягнення позитивного результату на рівні комунікативної дії, що граматику чи словниковий запас не повинні бути ізольовані від комунікативних цілей метою навчання [2, с. 20].

Часто студенти нефілологічних спеціальностей стикаються з труднощами в розумінні складності англійської граматики і втрачають інтерес до вивчення мови, тому що не можуть подолати мовні труднощі, що постійно накопичуються. У відповідь на пропозицію вчителя вивчити нові форми слів студенти запам'ятовують приклади їх використання, але вони не є частиною активного словникового запасу студентів, вони

не використовують їх рідною мовою. Тому, на наш погляд, викладачі нефілологічних факультетів повинні знати різницю у вивченні мови між філологами та студентами інших дисциплін та не створювати їм штучних бар'єрів у розвитку навичок спілкування іноземною мовою. Коли до нас приходять носії мови чи представники англomовних видавництв, вони зазвичай наголошують, що викладач має навчити студентів готувати презентації, писати звіти англійською, відповідати на скарги споживачів, а не копатися у професійній лексиці: студенти все роблять самі, вчитель має перевірити, чи все граматично правильно. Якщо вчителі не мають відповідного словникового запасу, студенти не будуть йому довіряти, а взаємна довіра є ключем до створення позитивної атмосфери в класі, що сприяє кращому навчанню. Інший проблемний аспект – це зміст навчання, тобто відповідь на запитання: «Чому я маю вчити?». Як з'ясувалося під час міждисциплінарної координації викладачів англійської мови з викладачами професійних дисциплін, бажано навчити студентів не лише читати та перекладати, а й писати ділові листи, оформлення яких ґрунтується на стандартах

комунікативного спілкування, поведінці країни-одержувача [3, с. 288].

Більше уваги слід приділяти зберіганню ділових документів, написанню резюме, звітів, заповненню анкет, укладанню договорів, загальноприйнятій формі скарг у ділових колах, вибаченням, інтерв'ю, роз'ясненням тощо. Подібні мовні кліше спрощують спілкування та допомагають вирішувати спірні питання. Придбання норм комунікативної поведінки та знання соціокультурних особливостей країни-партнера є необхідним для продуктивної співпраці у всіх сферах. На наш погляд, можливості ділових та рольових ігор, моделювання ситуацій співпраці, моделювання ділової активності, кейс-методики та інші сучасні освітні заходи слід використовувати на практичних заняттях.

Висновки. Поєднання сучасних технологій та різних методик посідає важливе місце у методиці навчання іноземних мов. Все це дозволяє говорити про те, що останні тенденції орієнтовані на потреби спілкування, самоактуалізації та вільного вираження особистості, чому значною мірою сприяють комунікативні та інтерактивні технології з технічними засобами навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гришкова Р.О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 220 с.
2. Заболотська О.О. Методика викладання іноземних мов у ВНЗ. Херсон : Айлант, 2010. 288 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання наук. / ред. Ніколаєва С.Ю. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Краснопольський В.Е. Іншомовна підготовка студентів нефілологічних спеціальностей на основі створення і використання web-технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Київ, 2019. С. 438.
5. Морська Л.І. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей. *Іноземні мови*. 2012. № 2. С. 23–24.
6. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Львів, 2016. 34 с.
7. Самойленко Н.Б. Міжкультурна компетентність майбутніх фахівців гуманітарного профілю : монографія. Севастополь : Рібест, 2013. 412 с.
8. Сура Н.А. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій у технічних університетах: монографія. Луганськ : СНУ імені В. Даля, 2012. 300 с.
9. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения. Киев : Ленвіт, 2004. 192 с.